

**DAVID ETKIN.: DISASTER THEORY; ELSEVIER 2016, 386 OLDAL.
(KÖNYVRECENZÍÓ)**

**DAVID ETKIN.: *DISASTER THEORY*; ELSEVIER 2016, 386 PAGES
(BOOK REVIEW)**

PAPP Bendegúz

(ORCID: 0000-0001-8905-8361)

papp.bend@gmail.com;

Absztrakt

Jelen recenzió David Etkin *Disaster Theory* című tankönyvét kívánja elemezni, mely alkotásban a szerző kísérletet tesz egy rendkívül szerteágazó, interdiszciplináris tudományterület, a katasztrófatudomány alapjainak definiálására. Ahhoz, hogy katasztrófavédelemmel foglalkozó tudósok, szakemberek és egyetemi hallgatók hatékonyan tudjanak szakterületükön tájékozódni, szükséges tisztában lenniük bizonyos elméleti-filozófiai kérdésekkel, melyre ez a kötet lehetőséget biztosít.

A katasztrófavédelem hazai és nemzetközi fejlesztéséhez mára elengedhetetlen a folyamatos kutatás és látókör-szélesítés, melynek egyik legfontosabb eredménye a tudományelmélet állandó megújítása. A *Disaster Theory* nagy jelentőségű, tematikájának aktualitása és precíz szerkesztése révén az egyetemi oktatás kötelező olvasmányává válhatna.

Kulcsszavak: katasztrófaelmélet, könyvrecenzió, David Etkin

Abstract

This review seeks to analyze the textbook of David Etkin's Disaster Theory, in which the author attempts to define the principals of a highly diversified, interdisciplinary field of disaster science. In order for scientists, practitioners and university students dealing with disaster prevention to be able to efficiently know their field of expertise, it is necessary to get informed about certain theoretical-philosophical questions which is provided by this volume.

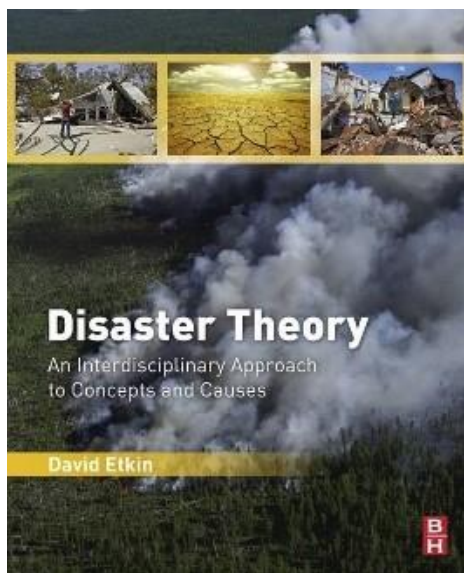
For today's domestic and international development of disaster management, continuous research and broadening of the horizons are indispensable, one of its most important factors is the constant renewal of theoretical science. Disaster Theory is of great significance and could be a compulsory reading of university education through actuality of its topics and its precise editing.

Keywords: *Disaster Theory, book review, David Etkin*

A kézirat benyújtásának dátuma (Date of the submission): 2017.09.11.
A kézirat elfogadásának dátuma (Date of the acceptance): 2018.03.15.

BEVEZETÉS

David Etkin tavaly megjelent könyve, mely a katasztrófatudománnyal, szűkebben véve annak elméleti-filozófiai alapjaival foglalkozik, hiánypótló mű a nemzetközi szakirodalomban. A *Disaster Theory* egy nagy, összefoglaló jellegű tankönyv, és ahhoz, hogy a magyar felsőoktatásban és a tudományos világban is hasznosítani tudjuk eredményeit, a mű mélyebb elemzésére van szükség.

1. ábra A *Disaster Theory* borítója

Az író, David Etkin, kanadai környezettudományi szakember, a torontói York University katasztrófavédelmi tanszékének egyetemi docense. Kutatási területe a veszélyhelyzet-kezelés, ezen belül a meteorológia, kockázatelemzés és katasztrófavédelmi modellezés. *Disaster Theory* című munkája először 2015-ben [1] jelent meg, azonban jelen tanulmányban a 2016-os átdolgozott, javított kiadást elemzem. A mű kiadója a nagy múlttal rendelkező Elsevier, illetve annak Egyesült Királyság-beli Butterworth-Heinemann nevű alkiaadója. A könyv, mivel viszonylag új kiadásról beszélhetünk, nem található meg egyetlen magyarországi könyvtárnál sem, kizárólag könyvtárközi kölcsönzéssel, illetve a kiadótól való közvetlen megrendeléssel szerezhető be (habár több mint 60 dolláros árával egy kisebbfajta befektetésnek számít).

David Etkin nagy munkára vállalkozott a *Disaster Theory* elkészítésekor, ugyanis ilyen, a katasztrófavédelem tudományát a teljesség igényével bemutató munka még nem készült, pedig a tudományos világnak igencsak szüksége lett volna rá. Az idáig megjelent kötetek közül meg kell említeni a Rodriguez, Quarantelli, Dynes szerkesztők által jegyzett *Handbook for Disaster Research* [2] /Katasztrófa-kutatási kézikönyv/ című kézikönyvet, mely szintén korszakalkotó mű, azonban főleg a gyakorlati kutatásokra fókuszál. Bumgarner és Miletí könyvei, az *Emergency Management: A Reference Handbook* [3] /Veszélyhelyzet-kezelés: egy referencia-kézikönyv/ és a *Disasters by Design* [4] /Katasztrófák tervezés szerint/ az előbbihez hasonlóan összefoglaló, amolyan *state of art*-szerű műnek készültek, azonban az Egyesült Államokbeli gyakorlatra és felfogásra helyezik a hangsúlyt, így használatuk a kontinensen kívüli szakemberképzésben nem túl szerencsés. Magyar nyelven több kötet is megjelent az átfogó katasztrófavédelemről: Bukovics István *Katasztrófaigazgatás és tűzvédelem*, [5] Mógor Judit *Katasztrófavédelem* [6], Schweickhardt Gotthilf *Katasztrófavédelmi igazgatás* [7], illetve Endrődi István *A katasztrófavédelem feladat- és szervezetrendszer* [8] című műve. Ezek azonban nem kutatási céllal készültek, illetve kizárólag a magyarországi igazgatási rendszerre koncentrálnak. A *Disaster Theory* tehát a tudományos előzményekhez képest a

katasztrófavédelem elméletéről egy nagy, átfogó képet ad, mely hozzájárul ahhoz, hogy a katasztrófákat a világ minden táján globális nézőpontból tudjuk értelmezni és kezelni is. Kijelenthetjük, hogy Etkin sokat vállalt, és a könyv megírásához szüksége volt a teljes veszélyhelyzet-kezelési irodalom ismeretére is.

ELEMZÉS

Ami a mű szerkezeti ismertetését illeti, Fóris és Rihmer [9] szótárkritikai szempontrendszerét veszem alapul. Bár ez a kritikai sorvezető elsődlegesen lexikográfiai művek elemzéséhez készült, kiválóan alkalmazható tankönyvek és összefoglaló tudományelméleti munkák elemzésénél is. A megastruktúra a könyv főbb részeit foglalja magába, jelen kötetben a törzsszövegen kívül az alábbi fejezetek találhatóak meg: *Digital Assets* /Digitális Anyagok/, *Foreword* /Előszó/, *Preface* /Előszó/ és *Introduction* /Bevezetés/ a törzsszöveg előtt, illetve *Appendix 1*, *Appendix 2*, *Appendix 3* /Mellékletek/ és *Index* /Tárgymutató/ a törzsszöveg után. A digitális segédlet tartalmazó oldal rendkívül hasznos információkkal látja el az olvasót: egy linket ad meg, melyen rengeteg tanítási segédlet érhető el: mintafeladatok, Powerpoint slide-ok és oktatási útmutató. Az anyagokhoz csak regisztráció után lehet hozzáférni, viszont cserébe számos ingyenes anyagot biztosít a kiadó. A két előszó első olvasásra különösen hathat: az egyiket a szerző barátja, a híres katasztrófavédelmi szakértő, Ian Burton írta, a másikat maga a szerző, bár ezek közül egyik sem tartalmaz releváns vagy fontos információt, inkább egyfajta ajánlásként értelmezhetők. A bevezetés azonban hasznos és fontos része a tankönyvnek, egyfajta számvetés, mely összegzi az emberiség katasztrófához való hozzáállását, és így igazolja is a *Disaster Theory* létjogosultságát. Külön kiemelendő az 1755-ös lisszaboni földrengésről szóló esettanulmány, mely a szerző szerint az első katasztrófa volt az újkorban, és így rengeteg tudományos eredményhez juttatta az európai tudásrendszert a katasztrófákat illetően. A fejezetek után három mellékletet tartalmaz a mű: egy táblázatot a 21. század nagyobb katasztrófáiról (ez rövid áttekintés a mű összes fejezetéhez használható segédanyagként példák keresésénél, illetve katasztrófák összehasonlításakor), egy leírást a Kanadai Statisztikai Hivatal közösségi rugalmassági felmérésének szempontrendszeréről (ez a rendszer összetettsége révén egy külön szakkönyvet is megérne), illetve két interjút, melyet David Etkin készített két kanadai katasztrófavédelmi szakemberrel: Ian Burtonnal és Ken Hewitt-tal (megléhetősen olvasmányosak, főleg a két tudós általános meglátásait tartalmazzák). A könyv végén található tárgymutató valóban hasznos segítség a könyv olvasójának – véleményem szerint egy ilyen index minden tankönyvben kötelező elem lenne –, azonban itt térnek rá a megastruktúra legnagyobb hiányosságára: hiányszik a könyvből a tartalomjegyzék. Minden egyes fejezet rövid, a fejezetet bemutató tartalomjegyzékkel indul, és valószínűleg ezért dönthetett úgy a szerző, hogy a teljes kötetet bemutató tartalomjegyzékre nincs szükség. Mivel a 2016-os kiadás már a második, javított kiadás, véleményem szerint egy tudatos döntésről beszélhetünk, azonban ez egy szakkönyv esetében egy elhibázott választás. Mind olvasás, mind tanulás esetén az egyes fejezeteket tartalomjegyzék alapján szoktuk megkeresni – ez jelen esetben nem lehetséges, pusztán emlékezetünkre vagy a vakszerencsére hagyatkozhatunk.

A könyv *makrorészeit* az egyes fejezetek sorrendje és a tematika alkotja. A 11 fejezet a következő témák szerint épül fel: 1. *What Is a Disaster?* /Mi a katasztrófa?/, 2. *Disaster Data: A Global View of Economic and Life Loss* /Katasztrófaadat: egy globális nézet a gazdasági és életbeli veszteségről/, 3. *Disaster Risk* /Katasztrófakockázat/, 4. *Hazard, Vulnerability, and Resilience* /Veszély, sebezhetőség és reziliencia/, 5. *Disasters and Complexity* /Katasztrófa és komplexitás/, 6. *Disaster Models* /Katasztrófamodellek/, 7. *Myths and Fallacies* /Mítoszok és téveszmék/, 8. *The Poetry of Disaster* /A katasztrófa irodalma/, 9. *Ethics and Disaster* /Erkölc és katasztrófa/, 10. *Workshop on Principles of Disaster Management* /Workshop a katasztrófavédelem alapelveiről/, 11. *Final Reflections* /Végső észrevételek/. Mint láthatjuk, az említett témák nagyon fontosak a katasztrófavédelem elméleti alapjainak megértéséhez. A

szerző tudatosan, jól átgondolva rendszerezte a tematikát, szem előtt tartva, hogy egy veszélyhelyzet-kezelési szakembernek milyen ismeretekre van szüksége a hatékony munkához. Kiemelném a veszélyt és katasztrófatudatosságot tárgyaló negyedik, illetve a katasztrófamodellezést tárgyaló hatodik fejezetet: mindkettő nagyon aktuális kérdés a 21. században, habár nagyobb figyelmet érdemelnének a nemzetközi és a magyar tudományos világban. A mű kiemelkedő tematikai szerkezetéből azonban kicsit kilóg a 8. fejezet, mely az irodalomról szól. Bár a fejezet egy valóban érdekes témát tárgyal, a többi fejezettel ellentétben nem egy katasztrófavédelmi tudományelméleti kérdéssel foglalkozik, hanem a katasztrófa művészeti leképeződésével. Ennek oktatásmetodikai szerepe és hasznossága is erősen megkérdőjelezhető.

A *mikrostruktúra* alatt az egyes fejezetek felépítését értjük, és ezen a szinten a könyv rendkívül jól teljesít. Minden egyes fejezet a következő részekből épül fel: *Why This Topic Matters?* /Miért fontos ez a téma?/, *Keywords* /Kulcsszavak/, *Recommended Readings* /Ajánlott olvasmányok/, egy vagy több tárgyalási rész, *Summary* /Összegzés/, *Case Study* /Esettanulmány/, *Further Readings* /További olvasmányok/ és *End Notes* /Végjegyzet/. A relevanciát tárgyaló első alfejezet különösen fontos egy tankönyvnél: a hallgatónak megmutatja, hogy az adott tudományelméleti kérdés miért releváns, hol lehet hasznosítani a gyakorlatban, és ezt támasztja alá az adott esettanulmány is. Az, hogy minden egyes fejezet a fenti beosztást követi, jól átláthatóvá és értelmezhetővé teszi a feldolgozott tudásanyagot.

A *mezostruktúra* szintje a külső és belső hivatkozásokból épül fel. A külső utalási rendszert a fejezeteken belüli két bibliográfia látja el, melynek megléte szintén indokolt. Míg az elején található lista a témába vágó néhány nagyobb elméleti munkát, addig a fejezet végi leginkább kisebb, főleg az esettanulmányokhoz kapcsolódó írásokat sorolja fel. Ezek valóban releváns, nagy igényességgel készült művek, ebből is látszik, hogy a tankönyv igyekszik az olvasónak mélyebb összefüggéseiben megérteni a katasztrófatudomány fogalmait. A belső hivatkozást egyedül a kötet végi tárgymutató látja el; bár ez részletes és sokban hozzájárul az információk visszakereshetőségéhez, nagy tartalomjegyzék nélkül sajnos nem elegendő a gyors és praktikus tájékozódáshoz.

A *Disaster Theory* nyelvezete egyszerű, olvasmányos a sok szakszó ellenére is. Látszik, hogy a szerző a nemzetközi tudományos közönségnek szánta a művet, ezért igyekezett élőbeszédszerűen fogalmazni. Véleményem szerint ezt a stílushasználatot azonban egy kissé túlzásba is vitte: a tárgyalást és ismertetést helyenként megszakító anekdotázás, illetve a bebeszűrt irreleváns információk kizökkenthetik az olvasót. Ez esetben valószínűleg nem beszélhetünk tudatos írói döntésről, tapasztalhatunk hasonlót alacsony kontextusú (például holland, skandináv vagy észak-amerikai) kultúrák tudományos ismeretterjesztő munkáiban. Mindezek ellenére elmondhatjuk, hogy a könyv olvasóbarát, így az is bátran nekikezdehet, aki kevésbé gyakorlott az angol tudományos próza feldolgozásában. Magas kvalitásai még talán a magyar nyelvre való lefordítását is indokoltá teszik, hogy a magyar tudományos világ is szélesebb körben megismerje és használja a művet.

Minden tankönyvnél fel kell tennünk a kérdést: Kinek készült? Ki a célközönség? A választ maga az író adja meg bevezetésében: hallgatóknak, katasztrófavédelmi szakembereknek, illetve a téma iránt érdeklődőknek készült. A katasztrófavédelem tudományát három [10] oldalról közelíthetjük meg: a társadalomtudományok (szűkebben politikatudomány és biztonságpolitika), közigazgatás-tudomány, illetve műszaki tudományok. David Etkin a társadalomtudományok aspektusából ír, és mivel katasztrófaelméleti műről van szó, célja a katasztrófák holisztikus, filozófiai áttekintése. A *Disaster Theory* egy tankönyv, így elsősorban a diákokra koncentrál. Maga a katasztrófa jelensége az élet minden területén jelen van, ezért ebből a könyvből bármilyen szakterületről érkező hallgató profitálhat, de az alábbi tudományterületen tanulónak különösen ajánlott: katasztrófavédelem, rendészettudomány, hadtudomány, biztonságpolitika, közigazgatás-tudomány, környezettudomány, illetve

tágabban véve az összes természettudomány. A könyv maga is ötvözi az említett területeket, és így egy interdiszciplináris bevezetést nyújt a témába.

KÖVETKEZTETÉSEK

Összességében a *Disaster Theory* egyedülálló mű, átfogó jelleggel, mindenre kiterjedően tárgyal egy meglehetősen szerteágazó tudományterületet. David Etkin tankönyve részletes, tematikus bibliográfiáival és internetes segédanyagaival rendkívül jól használható az oktatásban, így a magyar felsőoktatásban is helye lenne, sőt, kifejezetten szükség lenne rá. Véleményem szerint a kötet hiánypótló a nemzetközi szakirodalomban, és tavalyi kiadás lévén messzemenően aktuális. Néhány hibája ellenére jól használható, és remélhetőleg sokakat fog ösztönözni, hogy tájékozódjanak és mélyebb ismeretekre tegyenek szert a katasztrófavédelem tudományterületén.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] <https://www.elsevier.com/books/disaster-theory/etkin/978-0-12-800227-8>. (letöltve: 2017.08.17.)
- [2] RODRIGUEZ, H. – QUARANTELLI, E. – DYNES, R.: *Handbook for Disaster Research*; Springer-Verlag 2007.
- [3] BUMGARNER, J. B.: *Emergency Management: A Reference Handbook*; ABC-Clio 2008.
- [4] MILETI, D.: *Disasters by Design*; Joseph Henry Press 1999.
- [5] BUKOVICS I.: *Katasztrófaigazgatás és tűzvédelem*; Dashöfer 2012.
- [6] MÓGOR J.: *Katasztrófavédelem*; Complex 2009.
- [7] SCHWEICKHARDT G.: *Katasztrófavédelmi igazgatás*; Complex 2013.
- [8] ENDRÓDI I.: *A katasztrófavédelem feladat- és szervezetrendszer*; Nemzeti Közszolgálati Egyetem 2013.
- [9] FÓRIS Á. – RIHMER Z.: *A szótárak minősítési kritériumairól*; Fordítástudomány IX. 1. (2007) 109-113. o.
- [10] PAPP B.: *Az állami szintű katasztrófavédelem elemzési szempontjai nemzetközi környezetben*; Védelem Tudomány II. 1. (2017) 263-284. o.